

Suriyeli Mültecilerin Entegrasyon Sürecinde Kütüphanelerin Rolü: Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Örneği*

The Role of Libraries in the Integration Process of Syrian Refugees: The Case of Kilis Elbeyli Temporary Accommodation Center

Fatime Toloğlu** ve Hilal Çiftçi***

Öz

2010 yılında Tunuslu üniversite mezunu bir gencin işsizlik yüzünden kendini yakması sonucu patlak veren halk gösterileri ve protestolar kısa zamanda tüm Ortadoğu'yu etkisi altına alarak Arap Baharı olarak adlandırılan süreci başlatmıştır. Suriye'de ise 2011 Mart ayından bu zamana kadar bitmek bilmeyen ve bir insanlık dramına dönüşen iç savaş yaşanmaktadır. Savaştan kaçan milyonlarca korumasız ve masum sivil halk çareyi sınır ülkelere sığınmakta bulmuştur. Komşu ülkelerden biri olarak Türkiye ise 2011 yılından bu yana uyguladığı açık kapı politikasıyla dünyada en fazla Suriyeliyi ağırlayan ülke olmuştur. İki farklı toplumun aynı ortamı paylaşması kültürel, ekonomik, siyasi ve sosyal açıdan sorunların yaşanmasına neden olmaktadır. Ortaya çıkan durum uygulanabilir ve sürdürülebilir entegrasyon çalışmalarını zorunlu kılmaktadır. Uyum süreci konusunda kamu kurum ve kuruluşlarına önemli ölçüde görevler düşmektedir. Kütüphaneler ise toplumun en önemli eğitim ve kültür merkezlerinden biri olarak entegrasyon sürecine katkı sağlayan öncü kurumlardır. **Amaç:** Entegrasyon sürecinde kütüphanelerin rol ve önemini belirterek, Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezindeki Suriyeli mültecilerin, topluma entegrasyonu sürecinde kütüphaneyi kullanım durumları ve kütüphanenin Suriyeli mültecilere yönelik sunduğu hizmetleri ortaya koymak amaçlanmaktadır. **Yöntem:** Suriye'den Türkiye'ye yapılan göçün toplumda ortaya çıkardığı farklılıkların boyutu ve Suriyeli mültecilerin topluma uyum sürecinin incelendiği bu çalışmada Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezindeki Suriyeli mültecilerin kütüphaneleri kullanma durumları, kütüphanenin bu yöndeki hizmetleri nitel veriler yoluyla elde edilmiştir. Çalışmanın evreni, Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesi'nden yararlanan 300 kullanıcı, örneklerimi ise söz konusu grupta yer alan 17 kullanıcıdır. Çalışmadaki nitel veriler

* Bu makale, 2021 yılında Fatime Toloğlu tarafından Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalında tamamlanan “Suriyeli Mültecilerin Toplumla Entegrasyon Sürecinde Kütüphanelerin Rolü: Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Örneği Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezine dayanarak hazırlanmıştır.

** Çankırı Karatekin Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Çankırı, Türkiye, E-posta: toluoglufatime@gmail.com
Çankırı Karatekin University, Department of Information Management, Çankırı, Turkey: E-mail: toluoglufatime@gmail.com

*** Çankırı Karatekin Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Çankırı, Türkiye, E-posta: hilalciftci@karatekin.edu.tr
Çankırı Karatekin University, Department of Information Management, Çankırı, Turkey: E-mail: hilalciftci@karatekin.edu.tr

Geliş Tarihi –Received: 24.12.2021

Kabul Tarihi – Accepted: 28.02.2022

Yayımlanma Tarihi – Published: 30.03.2022

kullanıcılara yöneltilen görüşme forumundaki sorular ile elde edilmiştir. **Bulgular:** Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, kütüphane bünyesinde verilen hizmetler arasında en fazla Türkçe dil kursu hizmetinden memnuniyet söz konusudur. Ayrıca kütüphane personelinin Türkçe dil gelişimine katkı sağladığı düşüncesiyle Türk olması gerektiği düşünülmektedir. Bunların dışında, araştırma dili olarak Arapçanın çok yoğun kullanıldığı, kütüphanedeki okuma kitaplarının psikolojik ve kültürel gelişmeye katkı sağladığı, kütüphane bünyesinde bulunan Türkçe ders kitaplarının Türk eğitim sistemine entegrasyonu kolaylaştırdığı ve Suriyeli kullanıcıların eğitim hayatlarına katkı sağladığı sonuçlarına ulaşılmıştır. **Sonuç:** Suriyeli mültecilerin Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesi hizmetlerinden en çok Türkçe dil öğrenme kurs hizmetinden yararlandıkları, bu hizmetin Türk toplumuna uyum sağlamada önemli bir yere sahip olduğu, bu hizmet sayesinde Suriyelilerin kendilerini eğitsel, sosyal, kültürel ve psikolojik anlamda geliştirdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu bağlamda Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesi başta dil kursu hizmeti olmak üzere dermede yer alan ders materyalleri ile Türk eğitim sistemine entegre olan Suriyeli öğrencilere eğitim alanında yardımcı olurken, dermede yer alan kaynaklar ve sosyal etkinliklerin psikolojik anlamda etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca Türk kültür ve toplum yapısının öğrenilmesinde kütüphanedeki ilişkili materyallerin Türkçe ve kütüphane personelinin Türk olmasının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulguların ışığında, Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesi'nin materyalleri ve hizmetleri ile Türkiye'ye sığınan Suriyeli bireylerin Türk toplum ve kültür yapısına entegrasyonu sürecinde destekleyici rolü olduğu ortaya çıkmıştır. Söz konusu rol ve katkı, başta kültür olmak üzere, eğitim, dil, sosyalleşme bağlamında yoğunlaşmakta; Kütüphane, Türk toplumu ve Suriyeliler arasında uyumlaştırıcı bir işlev görmektedir. **Özgünlük:** Yapılan çalışma başta içeriği bakımından gündemde yoğun ilgi gören ve güncel bir konu olması bakımından oldukça özgündür. Kütüphanelerin Suriyeliler özelinde Türkiye'ye sığınan yabancı kişiler için toplumda huzur, güven ve barış ortamının sağlanması adına uyumlaştırma çalışmalarında gerek mevcut hizmetleri gerekse yapılandırılmış hizmet çalışmalarıyla entegrasyon sürecinde etkili bir vazifeyi üstlenebileceğini kanıtlaması açısından önemlidir. Çalışmada bu konu Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi örneği ile birlikte incelenmiş ve elde edilen sonuçlara dayanılarak çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Göç; Suriyeli mülteci; entegrasyon; entegrasyon süreci; kütüphane.

Abstract

The public demonstrations and protests that broke out in 2010 as a result of a Tunisian university graduate setting himself on fire due to unemployment, affected the whole Middle East in a short time and triggered the process called the Arab Spring. In Syria, on the other hand, there has been a civil war that has been going on since March 2011 and has turned into a human tragedy. Millions of unprotected and innocent civilians fleeing the war have resorted to seek refuge in border countries. Turkey as one of the neighboring countries has been the country that hosted the highest number of Syrians in the world with its Open Door Policy since 2011. The sharing of the same environment by two different societies causes cultural, economic, political and social problems. The resulting situation necessitates viable and sustainable integration studies. Public institutions and organizations play a significant role in the harmonization process. Libraries as one of the most important education and cultural

centers of the society, on the other hand, are the leading institutions that contribute to the integration process. **Purpose:** By stating the role and importance of libraries in the integration process, it is aimed to examine the use of the library in the process of integration into the society of Syrian refugees in Kilis Elbeyli Temporary Accommodation Center and the services the library provides for Syrian refugees. **Method:** In this study, which examines the extent of the differences caused by the migration from Syria to Turkey and the integration process of Syrian refugees into society, the use of libraries of Syrian refugees in Kilis Elbeyli Temporary Accommodation Center and the services of the library in this direction were obtained through qualitative data. The universe of the study was composed of approximately 300 users and 17 people who use the Kilis Elbeyli Temporary Accommodation Center Library. The qualitative data in the study were obtained through the questions in the interview forum directed to the users. **Results:** According to the findings obtained in the study, the highest satisfaction from the services provided within the library is the Turkish language course service, and it is suggested that library staff should be Turkish due to the fact that they contribute to the development of Turkish language more. Additionally, it has been concluded that Arabic is used extensively as a research language, reading books in the library contribute to psychological and cultural development, Turkish textbooks in the library facilitate the integration into the Turkish education system and contribute to the education life of Syrian users. **Conclusion:** It is concluded that Syrian refugees mostly benefit from Turkish language learning course services from Kilis Elbeyli Temporary Accommodation Center Library services. In this context it is important to note that the resources and social activities in the collection are psychologically effective, while Kilis Elbeyli Temporary Accommodation Center Library helps Syrian students integrate into the Turkish education system with the course materials in the collection, especially the language course service. In addition, it has been concluded that the Turkish materials in the library and the fact that the library staff are Turkish are effective in learning the Turkish culture and society structure. In the light of the findings, it has been concluded that the Kilis Elbeyli Temporary Shelter Center Library, specifically for Syrians, has a positive effect on education, language and social situations, especially culture, in the integration process of the Turkish society and cultural structure, and undertakes the role of harmonization between the Turkish society and the Syrians. **Originality:** The study is very original in terms of its content and being a current issue that attracts great attention on the agenda. It is a subject that has not been researched much so far in terms of proving that libraries can undertake an effective task in the integration process with both existing services and structured service studies in order to provide an environment of peace, security and peace in the society for foreigners who took refuge in Turkey, especially for Syrians. In the study, this subject was examined in the example of Kilis Elbeyli Temporary Accommodation Center and and some suggestions were made in line with the findings of the study.

Keywords: Migration; Syrian refugee; integration; integration process; library.

Giriş

İnsanlık tarihinin başlangıcıyla birlikte ortaya çıkan göç olgusunun nedenleri zaman ve zemine göre farklılık gösterse de günümüzde yaşanan göçlerin en temel nedeni ülkelerin stratejik ve jeopolitik konumudur (Erkul, 2012, s.3). Nitekim son zamanlarda Ortadoğu

bölgesinde yaşanan göç hareketlilikleri buna en güzel örneği teşkil etmektedir. Tarihin köklü medeniyetlerine ev sahipliği yapan Ortadoğu; Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının geçiş güzergâhı üzerinde yer alması, önemli ticaret yolları ve kültürel çeşitlilik gibi etkenler bölgenin çekiciliğini arttırmıştır. 20. yy. itibarıyla petrolün değer kazanmasıyla Ortadoğu bir kez daha bakışların odağı ve bir güç ve çıkar mücadelesinin yaşandığı alan haline gelmiştir. I. Dünya savaşı sonrası çizilen yapay sınırlar bir taraftan bölgeyi her daim bir iç çekişme ve karışıklık halinde bırakırken diğer taraftan büyük güçlerin müdahalelerine de açık hale getirmiştir. Yakın dönemde gerçekleşen aslında sosyolojik tabanlı ve bölge halklarının kendi yönetimlerine karşı bir tepki hareketi olarak gösterilen Arap Baharı da Ortadoğu'yu yeni bir iç savaş ve dış müdahale durumuna sürüklemiştir. Türkiye'nin en uzun kara sınırına sahip komşusu Suriye'de sonu gelmeyen iç savaş patlak vermiştir. Bu iç savaş kısa sürede kendi çıkarları doğrultusunda yabancı güçlerin de dahil olmasıyla milyonlarca Suriyelinin topraklarını terk ederek başka ülkelere sığınmalarına yol açan uluslararası Suriye krizine dönüşmüştür. Türkiye ise yaşanan olayların ardından jeopolitik konumu sebebiyle sınır komşusu Suriye'den milyonlarca Suriyeli vatandaşa kapılarını açmak durumunda kalmıştır.

2011 yılından günümüze kadar Suriye'den Türkiye'ye yapılan göç Türkiye'nin en önemli gündem başlıklarından birini oluşturmaktadır. Çalışmada Türkiye'de bulunan Suriyeli mültecilerin göç hareketliliği ve göç sonucu oluşan durum değerlendirmesi yapılarak, entegrasyon sürecinde kütüphanelerin rolü ve öneminin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Mültecileri topluma kazandırmadaki bilgi hizmetlerinin önem ve katkısını, alanda yapılan ulusal/ uluslararası çalışmalar ışığında derleyerek sunmak ve çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda Türkiye'nin bu konudaki geleceğine öneriler geliştirmek amaçlanmıştır. Çalışmanın bundan sonraki kısımlarında Suriyeli mültecilere ilişkin ülkemizdeki istatistiki bilgiler sunulmaktadır. Ayrıca konunun önemli bir kısmını içeren göç ve göçmenliğe ilişkin kavramlar tanımlanarak, mültecilerin entegrasyonu sürecinde kütüphanelerin öneminden bahsedilmektedir.

Suriyeliler konusunda karşılaşılan en önemli sorun uluslararası hukuk boyutunda hangi statüde tanımlanacakları konusunda netleşmiş kavram birliğinin olmamasıdır. Suriyelilerin mülteci, sığınmacı ya da geçici koruma statüsünde mi olduğuna ilişkin çıkan anlam kargaşasının temel nedeni uluslararası hukuk açısından mültecilerin hukuki statülerini belirleyen ve aynı zamanda mülteci haklarını düzenleyen ilk belge konumundaki 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde geçen "Avrupa dışında meydana gelen olaylar" coğrafi kısıtlama ibaresinden kaynaklanmaktadır. Türkiye sözleşmeyi coğrafi konumu nedeniyle ileriki süreçte komşu ülkelerde meydana gelebilecek olası krizlerden etkilenebileceği öngörüsüyle coğrafi çekince ibaresiyle birlikte kabul eden taraf ülkelerdendir (Deniz, 2009).

1951 Sözleşmesi'ne göre mülteci, "ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişidir". Suriyeliler bu tanıma göre mülteci statüsü alması gerekirken coğrafi kısıtlama nedeniyle Türkiye'de Suriyelilere ara bir formül olarak geçici koruma statüsü verilmiştir. Türkiye Cumhuriyet Devleti'nin böylesi bir ara formüle başvurmasının temel nedeni ise söz konusu durumu insan hakları hukuku ve haklar kapsamında hak ihlali olarak görmesinden kaynaklanmaktadır (Coleman, 2003). Bu bağlamda yukarıda beyan edilen

nedenlere dayandırılarak çalışmanın geri kalan kısmı ve başlığında geçici koruma statüsünde olan Suriyeliler mülteci olarak ifade edilmektedir.

Göç Kavramı

Göç kavramsal açıdan insanların buldukları bölgeyi ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel sebeplerden ötürü terk edip başka bir bölgeye gitmesi olarak tanımlanmaktadır. Esasen göç, insanlık tarihiyle ortaya çıkan ve günümüzde de devam eden bir olgudur. Göç çeşitli amaçlara yönelik ortaya çıktığından farklı şekillerde tanımlarını yapmak mümkündür. Türk Dil Kurumunun göç kavramına ilişkin tanımı en genel geçer tanım olarak kabul edilebilir; “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” (TDK, 2021). Diğer taraftan bu olgu coğrafi mekân değiştirme sürecinde ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi yönden toplumların yapısını değiştiren ve etkileyen nüfus hareketi olarak da tanımlanabilir (Özer, 2004, s.11). Aynı zamanda göç kavramı en genel ifadeyle “belirli bir süreç için idari ve siyasal sınırların geçilmesi” olarak tanımlanabilirse de (Castles, 2000, s.125), esasen insanlık tarihinde derin izler bırakmış olan bu olgunun farklı birçok tanımının olması da pek tabiidir. Gerçekte bu durum göç olgusuna farklı bakış açılarından kaynaklanmaktadır. Bir kesim göçün sebeplerine bir kesim sonuçlarına diğer bir kesim ise sürecin bizatihi kendisine odaklandığı ve bu yönlerine vurgu yaptığı için karşımıza bazen birbiriyle örtüşen bazen de farklılıklar gösteren bir göç tanımı çıkabilmektedir. Ancak genel olarak göçün bir mecburiyetten ileri geldiği, gittiği yere yeni sorunlar getirdiği ve bazen de katkıda bulunduğu yadsınamaz bir gerçek olarak kabul görmektedir.

Göç ile İlgili Kavramlar

Göçmen

Son zamanlarda artan göç olayları sonrası göç ve beraberinde birçok kavram sıkça karşımıza çıkmaktadır. Bu kavramlar arasında belki de en kolay tanımı yapılanı ise göçmen kavramıdır. Zira göçmen kavramı en genel anlamıyla dünya üzerinde tüm göç eden kişileri ifade etmektedir (Erbaş ve Türker, 2019, s.894). Diğer taraftan uluslararası ölçekte kabul görmüş bir “göçmen” tanımı bulunmamakla birlikte göçmen terimine ilişkin genellikle hiçbir zorlayıcı faktör olmadan kendi tercihiyle bulunduğu bölgeden başka bölgeye gitmeyi tercih eden kişi şeklinde yaygın bir kanı oluşmuştur. Oysa Birleşmiş Milletler göçmen kavramını “sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey” olarak tanımlamaktadır (Göç Terimleri Sözlüğü, 2020, s.37). Bu tanım göçmeni sebeplerini ve yapılış şeklini dikkate almaksızın genel olarak mekân değiştiren kişi olarak ifade etmektedir. Oysa böylesi genel bir tanım göçmen kavramı konusunda kafa karışıklığına yol açmaktadır. Zira çoğu kez mülteci ve göçmen kavramları aynı anlam taşıdıkları düşünülmektedir birbirinin yerine kullanılmaktadırlar. Hâlbuki göçmen kavramının uluslararası düzeyde yapılmış hukukî bir tanımı bulunmazken mülteci kavramının hukukî tanımı vardır. Bu bakımdan göçmen ile mülteci kavramları arasındaki farkı açıkça ortaya koymak önemlidir. Dahası sığınmacı kavramının da bu iki kavramdan farklı bir anlam içerdiğine açıklık getirmek gerekir.

Sığınmacı

Sığınmacı zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası mevzuat çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi olarak ifade edilmektedir. İskân kanunu Madde 3/3'e göre "Türkiye'de yerleşmek maksadıyla olmayıp bir zaruret ilcasıyla muvakkat oturmak üzere başvuranlar sığınmacı" şeklinde ifade edilmektedir (İskân Kanunu, 2006, madde 3). Sığınmacı uluslararası koruma arayan fakat sığınma talebi kaçtığı ülke yetkilileri tarafından "soruşturma" safhasında olup henüz statüleri resmi olarak tanımlanmamış kişilerdir.

Geçici koruma statüsü

Geçici koruma çatışma, salgın hastalık, doğal afet, baskıcı yönetim gibi durumlarda buldukları ülkeyi terk ederek kitlesel akınlar sonucunda farklı ülkelere gitmek zorunda kalan kişilerin korunması amacıyla ortaya çıkarılan bir statüdür. Geçici koruma statüsünde bireylerin kendi ülkelerinde can ve mal güvenliklerinin ortadan kalkmasından kaynaklı bir durum olduğu için bu bireylere öncelikle güvenli bölge sağlanması temel hedeftir. Daha sonra geçici koruma kapsamındaki bireylerin terk ettikleri yerlere geri gönderilmeyeceğine ilişkin geliştirilen bir ilke ile temel insani hakları koruma altına alınmaktadır (Kaya ve Eren, 2015).

Geçici koruma kavramı uluslararası bir hukuk platformunda evrensel olarak tanımlanmadığı için zorunlu olarak göçe maruz kalan ülkeler bu statüye ilişkin yetkileri ve düzenlemeleri kendileri belirlemektedirler (Kaya ve Eren, 2015, s. 212). Bu bağlamda geçici koruma kavramı Türkiye'de Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) 91. maddesi kapsamında düzenlemiştir. Bu maddeye göre;

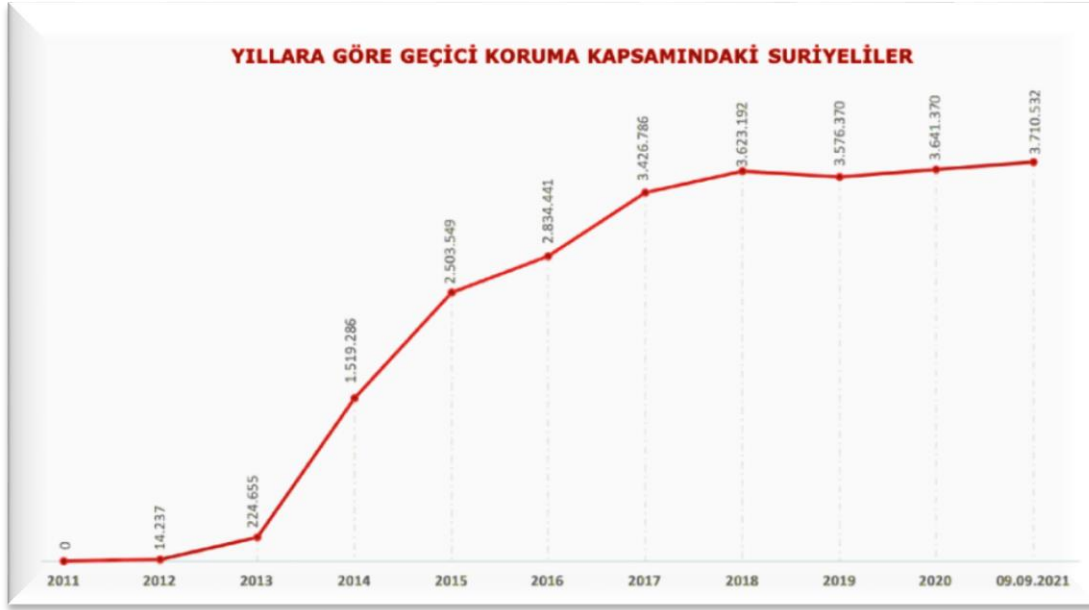
"(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir"

Türkiye'de ikamet eden Geçici koruma altındaki Suriyelilerin yıllara göre dağılımlarını gösteren grafik aşağıdaki Şekil.1'de gösterilmektedir. Şekilde görüldüğü gibi şuan 3.710.532 Suriyeli Türkiye'de barınmaktadır. Gün geçtikçe Türkiye'yi tercih eden Suriyeli sayısı ise artarak devam etmektedir.

Şekil 1

Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yıllara göre dağılımları

Kaynak: (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2021)

Mülteci

Mülteci kavramı 1951 yılında Cenevre’de imzalanan “Mülteci Hukukî Statüsüne İlişkin Sözleşme” ve 1967 yılında “Mültecilerin Hukukî Statüsüne İlişkin Protokolü”ne göre şu şekilde tanımlanmaktadır:

“İrki, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak isteyen kişi” (UNHCR, 2009).

Mülteci, sığınmacı ve göçmen kavramları çok sık karıştırılan ve birbirinin yerine kullanılan kavramlardır. Hâlbuki bu kavramlar arasında hukukî açıdan önemli farklılıklar bulunmaktadır. Zira mülteciler uluslararası hukuk tarafından tanımlanır ve korunurlar. Göçmen kavramının ise uluslararası bir karışıklığı bulunmamaktadır. Mülteciler çatışma, eziyet, baskı, savaş gibi zorlayıcı durumlarda ülkelerini terk ederek başka bir ülkeye sığınan ve “uluslararası koruma” talebinde bulunan kişilerdir. Maruz kaldıkları durum karşısında artık bulunduğu bölgede can ve mal güvenliği kalmayan kişi yakın ülkelere sığınarak güvenlik talebinde bulunur. Bu sebeple BMMYK (Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği) tarafından sığındıkları ülkelerde “Mülteci Statüsü” altında korumaya alınırlar. İşte göçmen ve mülteci arasındaki uluslararası statü farklılığının sebebi buradan gelmektedir. Aslında bu iki kavram arasında hukuksal farklılık göçmenin daha ziyade kişisel beklentilerden ya da tercihlerden dolayı ülkesini terk eden kişi, mültecinin ise ülkesine geri dönmesinin can güvenliği açısından tehlikeli olması sebebiyle sığınan kişi olarak kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır.

Suriye Krizi ve Türkiye’de Suriyeli Mülteciler

18 Aralık 2010 yılında Ortadoğu’da başlayan gösteriler sonrasındaki çatışmalar bölgede durdurulmaz hale gelerek iç savaşın yaşanmasına sebep olmuştur. Tunus, Mısır, Cezayir,

Ürdün, Libya, Yemen, Suriye ve Irak gibi birçok Arap ülkesinde halkın demokrasi ve özgürlük taleplerinin yönetimler tarafından dikkate alınmaması üzerine düzenlenen protestolar ve mitingler zamanla iç çatışmalara dönüşmüştür. Bu durum ise söz konusu ülkelerde günümüzde de hâlâ etkileri devam eden büyük bir kaos ve yıkımın yaşanmasına sebep olmuştur.

Suriye özelinde 15 Mart 2011 yılında ilk olarak Dera'da patlak veren kaos ve istikrarsızlık hali günümüzde de hâlâ devam etmektedir. Arap Baharı olaylarında çıkan ayaklanmalar sonucu kendi yönetimlerini deviren ülkelerden ilham alan Suriye halkı devlet başkanı Beşşar Esad'a karşı gösteriler başlatmıştır. Yaşanan ayaklanmalar aslında yıllardır birikmiş olan gelir dağılımı dengesizliği, ekonomik sıkıntılar, dini çatışmalar, rejim baskısı gibi etmenlerin bir tezahürü idi. Çıkan hadiseler, ülkeyi kısa sürede iç savaşa doğru sürükleyerek, dış güçlerin de dahliyle Suriye'nin yaşanılmaz hale gelmesine neden olmuş ve pek çok Suriyelinin çareyi ülkeyi terk etmekte bulmasıyla sonuçlanmıştır (Tepeçiklioğlu, 2015).

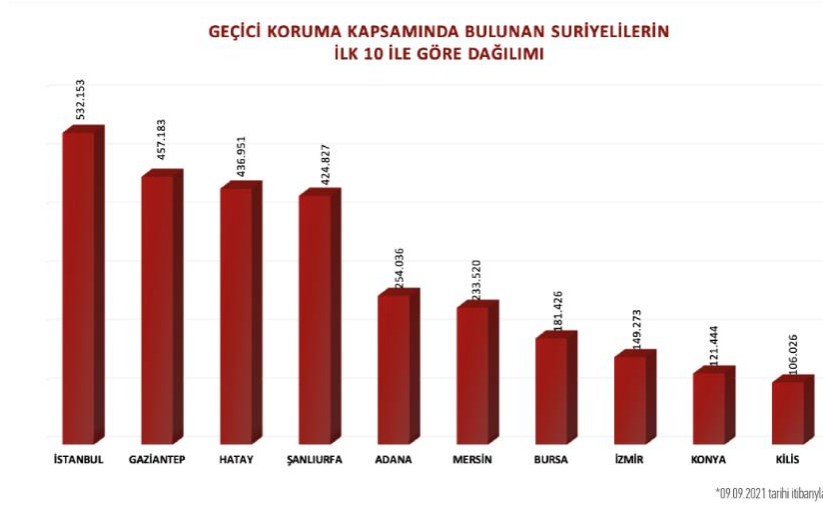
Suriye'de yaşanan karışıklık dolayısıyla Suriyeliler son yılların en büyük kitlesel göç hareketliliğini başlatmıştır. Türkiye, Suriye'ye 910 km'lik en uzun kara sınır komşusu olması sebebiyle yaşanan göç hareketliliğinden en çok etkilenen ülke olmuştur. Türkiye, 2011 yılında Suriye'de yaşanan iç çatışma sonrasında 22 milyon nüfusa sahip Suriye halkının ülkesini terk etmesi sonrası göç eden 5,5 milyon Suriyeliden yaklaşık 3,5 milyonu topraklarında ağırlamaktadır (Akkoyunlu ve Ertan, 2017, s.15).

Elbette Suriye'den en çok göçün Türkiye'ye yapılmasının sebebi sadece bu iki ülkenin sınır komşusu olmaları değildir. İki ülke halkları arasındaki kültürel yakınlık, tarihsel bağlar ve Avrupa'ya geçişlerde durak noktası olarak görülmesi diğer önemli etkenlerdir (Tunç, 2015, s. 36).

Türkiye Suriye'de savaşın başladığı ilk andan itibaren ülkelerini terk etmek zorunda kalan ve sınırlarına dayanan mülteciler için hem kendi kadim değerlerinin hem de uluslararası mülteci hukukunun temel prensipleri gereği "açık kapı politikası" uygulamış ve can havliyle ülkesine sığınan bu insanlara sınırlarını kapatmamıştır. Hal böyle olunca Türkiye dünyada en fazla Suriyeli sığınmacı ağırlayan ülke konumuna gelmiştir. Türkiye'ye sığınan Suriyeliler ilk zamanlarda sınır illerinde kurulan kamplar ve çadır kentlere yerleştirildiler. Bu durum ise Suriyelilerin kentlerde yaşamak üzere Türkiye'nin tüm illerine dağılmalarına neden oldu. Türkiye'de en fazla Suriyeliyi barındıran ilk 10 ile ilişkin bilgiler Şekil 2'de görülmektedir.

Şekil 2

Suriyelilerin illere göre dağılımları

Kaynak: (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2021)

Suriye krizi sürecinin uzaması ve Suriyelilerin Türkiye geneline dağılımları yerel halk ile ortak yaşam sürmelerini zorunlu kılmıştır. Özellikle sınır illerinde yaşayan 10 milyonluk nüfus bir anda 2 milyona yakın bir mülteci nüfusu ağırlamak durumunda kalmıştır (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 16).

Entegrasyon Kavramı

Göç terimleri sözlüğünde entegrasyon kavramı “Farklı ülkelerde ve bağlamlarda farklı kullanılan ve anlaşılan “entegrasyon” terimi, göçmenlerin hem birey hem de grup olarak toplumun bir parçası kabul edildiği süreç” şeklinde tanımlanırken aslında entegrasyonun çift yönlü bir süreç olduğuna atıfta bulunulur. Bu sürecin paydaşları bir tarafta göçmenler iken diğer tarafta ev sahibi toplumlardır. Entegrasyonun çift taraflı bir süreç olarak tanımlanması, göçmenler, mülteciler ile ev sahibi toplumun üyeleri arasındaki sosyal yaşamın önemini de vurgulamaktadır. (İçduygu ve Şimşek, 2016).

Entegrasyon süreci göçmen jenerasyonuyla başlayan, ikinci kuşak ve hatta sonraki kuşaklarla devam eden uzun bir süreçtir. Entegrasyon sürecinin daha kısa ve sancısız olabilmesi göçmenlerin ve onlardan sonraki jenerasyonların ana sosyal kurumlara (okul, iş gücü piyasasına) ve toplumda gördükleri kabule bağlıdır” (Castles ve diğerleri, 2002). Suriyelilerin Türkiye’de kabul ve uyumunu kolaylaştırmaya ilişkin entegrasyon çalışmaları ve projeleri gerçekleştirilmektedir. Bu projelerin başında ise eğitim alanında sağlanan PIKTES projesi gelmektedir. Proje “Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PIKTES)”, Suriyeli çocukların, Türkiye’deki eğitim haklarına katkıda bulunmak amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen bir eğitim projesidir. Bunun yanı sıra ekonomik anlamda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından Suriyelilere çalışma izni tanınmıştır (Şimşek, 2018).

2011 yılında savaş ve iç çatışmadan kaçarak coğrafi yakınlık sebebiyle Türkiye’ye sığınan Suriyeliler için eğitim, sağlık, iş istihdamı, barınma gibi ana koşulların entegrasyon sürecinde sağlanması gerekmektedir. Temel hakların yanı sıra mülteciler ve toplum arasındaki

sosyal ilişkilerin sağlanarak dil ve kültürel paylaşım entegrasyon sürecinin önemli etkenlerini oluşturmaktadır. Uzun yıllar daha Türkiye’de kalacakları düşünülen Suriyelilerin Türkiye’de yaşadıkları süre zarfında topluma entegre olabilmeleri için çalışmaların yürütülmesi gereklidir.

Mültecilere Yönelik Kütüphane Hizmetleri

Son zamanlarda dünya üzerinde artan göç hareketliği aynı toplumda farklı etnik kökenden insanların bir arada yaşamasına neden olmaktadır. Heterojen bir yapıya dönüşen toplumlarda kütüphanelerin bu dönüşüm ve yapıdan etkilenecek amaç ve hizmetlerini tekrar gözden geçirmeleri gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle kütüphanelerin çok kültürlü toplumlarda barışın, huzurun, güvenin ve iletişimin kurulabilmesi için söz konusu kültürel ve dilsel çeşitliliği hizmetlerine yansıtarak kültürler arasında aracı olması beklenmektedir. Uluslararası Kütüphaneler Birliği (IFLA) yayınladığı Çok Kültürlü Kütüphane Bildirisi ile dünya üzerindeki her bireyin kütüphane ve bilgi hizmetlerine erişim hakkına sahip olduğunu belirterek kültürel ve dil kökeni bakımından hiçbir ayırım gözetmeksizin toplumun her bireyine uygun dilde bilgi, materyal ve hizmet sağlamasına ilişkin ilkeler ortaya koymaktadır. IFLA bu ilkelerle kütüphanelerin toplumun tüm bireylerine eşit ve tarafsız bir şekilde hizmet sunmak suretiyle, çok kültürlülüğe sahip grupların kütüphaneye katılımlarını sağlamayı amaçlamaktadır. Kültürel yönden çeşitliliğe sahip toplumlarda dezavantajlı grup olarak ifade edilen sığınmacılar, mülteciler, geçici koruma altındakiler için özel ilgi ve hizmet sağlanması gerektiği ifade edilmektedir (IFLA, 2009).

Kütüphaneler çok kültürlülük bağlamında, kültürel değerlere saygı duyma ve toplumun tüm bireylerinin kütüphane hizmetlerinden bilgiye erişiminde temel haklara sahip olması ilkesi ile birlikte hareket etmelidir. Böylelikle kütüphaneler çok kültürlü toplumlarda eğitim, öğrenim, kültür, toplumsal sorumluluk konularında önemli rol oynarlar (Bayter, 2018).

Danışmanlık hizmeti kullanıcının gereksinim duyduğu bilginin bulunması veya kullanıcının ihtiyaç duyduğu bilgiye kendi başına ulaşabilmesi için gerekli bilgi ve beceri edinimde sağlanan destek olarak tanımlanmaktadır (Uçak, 2004, s.408). Kütüphanelerde sağlanan danışmanlık hizmeti son zamanlarda çok kültürlü toplumların artmasıyla beraber kütüphane-kullanıcı arasındaki iletişimin sağlanması konusunda önemli bir yere sahip olmuştur.

Suriyeli mültecilerin entegrasyon sürecine yönelik gerçekleştirilen çalışmaların başında dilsel, kültürel ve sosyal farklılıklardan kaynaklı sorunların ortadan kaldırılması toplumda iletişimin sağlanması için son derece önemlidir. Suriyelilere eğitim ve kültürel yönden hizmetlerin sağlanmasında sorumluluk alması beklenen ilk kurumlardan biri hiç şüphesiz kütüphanelerdir. Çok kültürlü bir toplumda tüm gruplar açısından, özellikle mülteci, göçmen, azınlık gibi dezavantajlı gruplar için halk kütüphanesi çok önemli roller üstlenen bir kurumdur (Yılmaz, 2000, s.459). Özellikle halk kütüphaneleri nezdinde toplumda hiçbir ayırım gözetmeden herkese hizmet sunmayı misyon edinen bu kurumlar Suriyelilere eğitim ve kültürel alanlarda birçok etkili hizmet sağlamalıdır. Kütüphane hizmetlerinin dilsel, kültürel ve etnik farklılıkları içine alacak şekilde çok boyutlu hizmetler sağlaması Suriyelilerin bulunduğu ortama uyum sağlamasında daha fazla yardımcı olacaktır.

Dezavantajlı gruplara yönelik kütüphanelerden gerçekleştirilmesi beklenen hizmetlerin başında dil probleminin çözüme kavuşturulması amacıyla kütüphane bünyesinde dil kurslarının ücretsiz olarak verilmesi, yaşanan toplumun kültürü hakkında tanıtıcı ve öğretici bilgilerin sunulması uyum sürecinin sağlanmasında kolaylık sağlamaktadır. Halk kütüphaneleri özellikle dezavantajlı çocukların okuma ve kütüphane kullanma alışkanlığı gelişimi konusunda çok dilliliği yansıtıcı koleksiyonlar oluşturma, özel hizmetler sunma ve etkinlikler düzenleme işlemlerine yoğunlaşmaktadır (Yılmaz, 2000, s.460).

Çok kültürlülüğe sahip toplumlarda bireylerin bulunduğu topluma entegre olabilmesi için o toplumun dili, kültürü, tarihi, yaşam biçimi, sosyal yaşamına ilişkin bilgi birikimine sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda çok kültürlü toplumlar bireyin bilgi gereksinimlerinin karşılanması ve yaşam sürdürdüğü toplum hakkındaki bilgi birikiminin zenginleştirilmesi açısından kütüphanelerin farklı dillerde ve toplumun gereksinimini karşılayacak nitelikte koleksiyon geliştirmesini, tanıtım ve kullanım biçimine ilişkin her türlü bilgilendirme yapmasını gerekli kılmaktadır. Çok kültürlü toplumlarda kütüphane hizmetlerinin başarılı olması yönünde önemli bir başka görev de kütüphane personeline düşmektedir. Çok kültürlü toplumlardaki bireyler ve kütüphane arasındaki bağlantının sağlanmasında aracı olan kütüphane personelinin dil becerisi, iletişim kurma gibi konularda yeterli olması hizmetlerin etkili olmasını sağlamaktadır. Kütüphane personelinin insanlarla olumlu biçimde iletişim kurabilme becerisi, kullanıcıların gereksinimlerini anlayabilme becerisi, topluluktaki kişi ve gruplarla iş birliğine girebilme becerisi, kültürel çeşitliliğe ilişkin bilgi ve anlayışa sahip olma becerilerine sahip olması beklenmektedir (HKH IFLA/UNESCO Gelişim Klavuz, 2001).

Kütüphanelerde kültürel çeşitliliği göz önünde bulundurarak başta bireylerin eğitim ve öğretimi hususunda destek sağlanmalı ve dil öğrenimi konusunda çalışmalar başlatılarak yardımcı olunmalıdır. Devletlerin kural, yasa ve yönetmelikleri resmi dillerde açıklanmaktadır bu sebeple kütüphaneler göçmen ve sığınmacıların iş, sosyal ve toplumsal konulardaki ihtiyaçlarına ilişkin farklı dillerde bilgilendirme yapması gerekmektedir.

Kütüphaneler toplumsal yaşama ve düzene katlı sağlayarak toplumun gereksinim ve ihtiyaç duyulan yönlerine destek sağlamaktadır. Bu bağlamda yerel toplum ile sığınmacı, mülteci ve geçici koruma altındakileri buluşturan nokta olan kütüphaneler toplumda çatışmaların, düzensizlik ve huzursuzluğun yaşanmaması adına kültürel etkinliklerde toplumsal katılımı sağlayarak farklı kültürleri birleştirerek iletişimin kurulmasında köprü vazifesi görmektedir. Kültürel ve dilsel çeşitliliğe sahip toplumlarda ötekileştirilen, yalnız kalan bireylere ilgi gösterilmelidir. Bahsi geçen kitleye örnek olarak mülteci ve geçici koruma altındakiler gösterilebilir (Çok Kültürlü Kütüphane Kılavuzu, 2009). Fakat Türkiye’de, Kültürlerarası Diyalog kapsamında ülke içindeki farklı kültür gruplarına yönelik ya da son yıllarda artan göçlerden kaynaklanan sorunlara ilişkin kütüphaneler ve bilgi merkezleri nezdinde neler yapılması gerektiği üzerinde yeterince tartışılmamıştır. Bu durum ise, Türkiye’de kalıcı hale gelmeye başlayan Suriyelilere yönelik başta sosyal konular olmak üzere birçok alanda farklı kültürlere yönelik kütüphane politikasının hazırlanması gerektiğine vurgu yapmaktadır (Çelik ve Küçük, 2015, s.67).

Son yıllarda artan göç olayları ile birlikte ortaya çıkan mülteci krizi pek çok ülkede çok-kültürlü kütüphane hizmetlerine ilişkin politika ve uygulamalar geliştirilmektedir. IFLA’nın

“Multicultural Communities: Guidelines for Library Services” (Çok-Kültürlü Topluluklar: Kütüphane Hizmetleri Kılavuzu, 3.bs., 2009) çalışmasında geliştirdiği politika ve hizmetler ile dünya üzerinde en iyi politika ve uygulamaya sahip olduğu düşünülen Kanada, Danimarka, Estonya, Hollanda, Norveç, İspanya, Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri ve Avustralya'nın aralarında bulunduğu 9 ülke seçilmiştir (Demir, 2016, s.114). Dünyada üzerindeki bu örnekler incelendiği vakit kütüphanelerde ve sunulan bilgi hizmetlerinde yabancı bireylerin öz benliklerini koruyarak, sığınılan ev sahibi ülkenin dilini öğretmek ve çeşitli kültürel etkinlikler ve eğitimlerle farklı kültürleri kaynaştırmak gibi uygulamaların yer aldığı hizmetler sunmak mümkündür (Palo, 2020, s.81).

Yaşanan iç çatışmalar ve savaşın şüphesiz en mağdurları olan çocukların dünyadaki diğer çocuklar gibi eşit şartlara sahip olması gerekmektedir. Birleşmiş Milletlerin İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si çocukların özel ilgiye ve yardıma hakkı olduğunu belirterek “yaş, dil, din, cinsiyet, ırk, ulus ve kültür ayrımı yapılmaksızın tüm çocukların eşit koşullara sahip olması gerektiği beyan edilmektedir. IFLA'nın Çocuk Kütüphanesi için hazırlanmış olduğu ilkelerde çocukların kütüphaneye ve kütüphane kullanma becerilerine sahip olması beklenmektedir (Yılmaz ve Ekici, 2011, s. 546). Bu sebeple kütüphanelerin çocukların bilgi birikimi ve kültürel zenginlik kazanımında, okuma gelişimi ve eğitim hayatında destekleyici bir yönü bulunmaktadır.

Kütüphanelerin Mülteci Entegrasyonuna Katkısı

Entegrasyon kavramından anlaşılması gereken şey; mültecilerin bulunduğu ülkede politik davranışlara, demokratik değerlere uyum sağlaması için yapılması gerekli çalışmalardır. Kütüphaneler ve eğitim kurumları asimilasyona uğramadan mültecilerin bulunduğu ülkede değer, davranış ve kültürel bilgiler hakkında kalabalık bir nüfusu eğitecek en etkili kuruluşlardır (Mercado, 1997, s. 120). Kütüphanelerin mülteci entegrasyonu politikaları kapsamında düşünülmesine yol açan gelişmeler, IFLA/UNESCO'nun hazırladığı Çok-Kültürlü Topluluklar: Kütüphane Hizmetleri Kılavuzu ile başlamıştır. Kütüphaneler, ülkelerini başta savaş olmak üzere çeşitli nedenlerle terk etmek ve başka ülkelere sığınmak zorunda kalan mülteciler için misafir oldukları topluma uyum sağlama konusunda kendilerini güvende hissedecekleri bir ortam sağlamaktadır.

2011 yılında Suriye'den Türkiye'ye yapılan göç hareketliliği sonrasında Türkiye'de karma bir yapı ortaya çıkmıştır. Yaşanan durum karşısında toplumda huzur, barış, güven ve bireyler arasında sağlıklı ilişkilerin kurulabilmesi için kurumlara önemli görevler düşmektedir. Bu kurumların başında gelen kütüphaneler çeşitli gereksinimlere ve topluluklara hizmet ederek, öğrenme, kültürel ve bilgi merkezleri olarak faaliyet yürütürler. Ayrıca gerçekleştirilen hizmetler, kültürel ve dil çeşitliliğine hitap ederken, farklı kültürel kimlik ve değerler bakımından herkes için bilgi ve bilgiye erişim hakkına sahip olma ilkelerine sahiptir (Bayter, 2018).

Kütüphaneler sağladığı hizmet ve görevler sayesinde entegrasyon sürecine katkı sağlayıp toplumda bireyler arasında sağlıklı ilişkilerin kurularak toplumun olumlu bir hal almasına katkı sunmaktadır. Bu yönde kütüphanelerde ilk olarak mülteciler için okuyucu hizmetlerinin geliştirilmesi, sosyal, kültürel yönden çalışmaların başlatılması mültecilere yönelik etkin danışma hizmetlerinin geliştirilmesi açısından çalışmalar yürütülmelidir.

Sümbül (2017) Göçmenlerin Toplumla Entegrasyonunda Kütüphanelerin Rolü adlı çalışmasında kütüphanelerin göçmenlerin toplumsal hayata entegrasyonunda etkin bir rol oynadığı ve uzun yıllar Türkiye’de yaşayacağı öngörülen Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sürecini kolaylaştıracak ve Suriyelileri bilgi üretimine dâhil etmeye yönelik adımlar atılmasının ancak eğitim kurumları ve bilgi merkezlerinin yardımıyla mümkün olacağını ifade etmiştir. Ayrıca bilgi politikalarında göçmen ve entegrasyon konularını içeren yeni düzenlemelerin yer alması gerektiği ifade edilmiştir.

Mültecilerin entegrasyonuna yönelik kütüphaneler ilk adımda dil problemine ilişkin sığınılan ülke dilinin öğretildiği yerlerdir. Böylece dil eksikliğinden toplumda yalnızlık yaşayan ve anlaşılammaktan kaynaklı sorunların çözülmesi açısından kütüphaneler önemlidir. Kütüphaneler Suriyelilerin dil öğrenme konusunda Türkçe konuşma saatleri ve okuma etkinlikleri ile katkı sağlayabilirler (Kleijnen, Huysmans ve Elbers, 2015, Jacobson, 2016). Bu sebeple kütüphanelerde çift dilli kitaplar, sesli kitaplıklar bulundurulmalı ve ayrıca belirli aralıklarla kütüphanede yerel halk ve mülteciler arasında kaynaştırıcı etkinlikler düzenlenmelidir. Diğer yandan ise kütüphaneler mültecilerin kendi kültürlerine veya ülkelerine ilişkin merak ettikleri her türlü bilgiyi bilgi teknolojileri yoluyla veya bilgi kaynaklarının desteğiyle elde edebilecekleri yerlerdir. Özellikle barınılan ülkenin yaşam şekli, kültürü, dili, gelenek, görenek ve toplum yapısı gibi konularda elde edinilmek istenilen bilgilere kütüphaneler aracılığıyla sahip olunabilmektedir. Dolayısıyla kütüphaneler göç ile beraberinde gelen uyum olgusunun gelişimde önemli ölçüde sorumluluklara sahiptir.

Mülteciler ve sığınılan toplumdaki entegrasyon sürecinin başarılı olabilmesi ve toplumda huzur, güven ve barış ortamının sağlanması için var olduğu toplumun kültür, eğitim ve sosyal merkezi olarak kabul edilen kütüphanelerden bu süreçte birtakım görevler beklenmektedir. Kütüphanelerde Türk toplumunu tanıtıcı etkinliklere yer verilerek toplum hakkında bilgiler verilmeli ve toplumun yaşanabilir hâle gelebilmesi adına kütüphanelerde yerel halk ile mülteciler arasında kaynaştırıcı çalışmaların bulunması gerekmektedir.

Suriyeli mültecilerin yoğun yaşadığı bölgelerdeki kütüphanelerde sağlanan hizmet ve etkinliklerden bazıları şu şekilde sıralanabilir: Suriyeli mültecilerin üyelik işlemleri basitleştirilebilir, kütüphane afişleri, posterler etkinlik ve gösteri ilanları, rehberler Arapça ve Türkçe dillerde yazılabilir. Gezici kütüphaneler Geçici Barınma Merkezlerini ziyaret edebilir, konuşma saatleri düzenlenebilir, ebeveynler ve çocukların birlikte katılabileceği etkinlikler düzenlenebilir ve çok dilli masal saatleri oluşturulabilir (Yavuzdemir ve İçöz, 2018, s. 354).

Mültecilerin yoğun olarak yaşadığı illerde yerel yönetime büyük ölçüde görevler düşmektedir. Yerel yönetimlerin bu yönde katkı sağlamak amacıyla kütüphane, bilgi evi, kitap kafe, okuma salonu gibi farklı yerlerde bilgi hizmetine katkı sağladığı görülmektedir (Sümbül ve Aydın, 2017). Böylelikle yerel yönetimler ve kütüphaneler arasındaki iş birliği aracılığıyla gerçekleştirilen hizmetlerin mülteci entegrasyonuna önemli katkı sağlayacağı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Mülteci entegrasyonuna ilişkin ilk etapta Suriyelilerin Türkiye’ye ilk geldikleri günden itibaren kamplarda eğitime yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Mültecilerin topluma entegrasyonunda eğitime yönelik Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) önemli çalışmalar gerçekleştirmektedir. Zamanla kamp dışında yaşayan Suriyelilerin eğitimi için MEB’e bağlı okullarda Türk ve Suriyeli öğrencilerin aynı eğitimi almalarına yönelik çalışmalar

yürütülmüştür (Taştan ve Çelik, s.17). Yapılan çalışmalarla Suriyeli ve Türk çocukları kaynaştırmayı sağlayarak aralarında iletişimin kurulması ve Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyonuna katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Suriyeli çocukların eğitim engelinin en başında ise dil problemi gelmektedir. Ancak ailelerin anadilini unutma kaygısı sebebiyle çocuklarını okula gönderme konusunda çekimser kaldıkları görülmektedir (Taştan ve Çelik, 2017. s.12). Suriyeli çocukların maddi imkânsızlık nedeniyle eğitimden geri kalması da yine önemli sebeplerden biridir. Suriyeli çocuklar eğitim öğretim hakkından yukarıda belirtilen sebeplerden ötürü mahrum kalması sonucunda kütüphaneler sorunların çözülmesinde en etkili merkezlerdir. Eğitimin en önemli araç olduğu düşünülen entegrasyon sürecinde kütüphaneler bilgi ihtiyacının karşılanması yanında dil probleminin çözülmesinde ailelerin bilgilendirilmesi hususunda çalışmalar yürütmekte ve böylece her çocuğun sahip olduğu eğitim hakkına mülteci çocukların da sahip olmasını sağlamaktadır.

Türkiye’de çok-kültürlülük yönünde nasıl bir politika geliştirilmesi ve nasıl bir yol izlenmesi gerektiği üzerinde ne yazık ki yeterince durulmamaktadır. Bu nedenle kütüphanelerin farklı kültürlere yönelik hizmet politikaları geliştirmeleri gerekmekte iken Halk Kütüphanesi Yönetmeliği’nin (2012) kütüphanelerin işlevlerini ele alan 6. Maddesinin h bendinde çok kültürlülüğe yönelik hizmet sağlaması beklenen kütüphaneler için “kültürler arası diyalogu geliştirmeye katkı sağlar” ibaresinin üzerinde çok fazla durulmamaktadır (Demir, 2016, s.124).

Kütüphanelerin entegrasyon sürecine başka yönden katkısı ise dermesine kültürler arası zenginliği yansıtan bilgi kaynakları kazandırmasıdır. Böylece kendi anadilinde bilgiye erişmek isteyen mülteciler için kendi anadilinde yayınları dilediği gibi okuma fırsatı sunulmaktadır. Nitekim bu durum hem yaşanan ülkeye yönelik iyimser bir bakış açısı kazandırmakta olup ayrıca kendini güvende ve mutlu hissetmesini sağlayacaktır.

Kütüphaneler entegrasyon sürecinde kültürlerarası diyalogun sağlanmasında köprü görevi üstlenmektedir. Kütüphaneden yararlanmak isteyen herkese sayısız hizmet sunan kütüphaneler yerel halk ve mültecilerin karşılaştığı mekânlar olarak hizmet ve etkinliklerinde çok kültürlülüğü yansıtmaları beklenmektedir. Ayrıca bu durum iki farklı toplumun birbirini tanıması, kabullenmesi ve iletişimin sağlanmasında önemi bir yere sahiptir. Zira kültürlerarası Diyalog; sadece bireyler arasındaki iletişim konusu değil, aynı zamanda farklı kültürler arasında ortak değerlerin oluşturulması ve bilgi paylaşımında bulunulmasını ifade eden çok yönlü bir kavramdır (Çelik ve Küçük, 2015, s.65).

Sonuç olarak kütüphaneler mülteci toplumu için kültür çeşitliliğini yansıtan sayısız hizmet sunmakta, toplumda yaşanan sorunların çözüme kavuşmasında çalışmalar yürütmektedir.

Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesi

2011’den bu yana Türkiye’ye gelen Suriyeli misafirler ilk etapta AFAD koordinatörlüğünde kurulan ve valilikler tarafından yönetilen 10 ildeki 23 geçici barınma merkezinde misafir edilmiştir. Bu merkezlerden biri de Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi’dir. Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Suriyeliler için temel ihtiyaçların yanı sıra tercümanlık, psiko-sosyal danışmanlık ve rehberlik, iş istihdamı gibi alanlarda hizmet sunmaktadır. Kilis’te kurulan

adeta yeni bir şehir gibi anılan geçici barınma merkezi okul, cami, sağlık merkezi, hastane çocuk oyun parkları, marketler, sosyal tesisler ve kütüphane gibi birçok imkâna sahiptir. Geçici barınma merkezlerinde sağlanan bu hizmetler toplumda uyum süreci çalışmalarının etkili bir şekilde yürütülmesine de yardımcı olmaktadır. Kilis Elbeyli Barınma Merkezinde 2018 yılında Göç İdaresi bünyesine bağlı olarak kurulan ve faaliyete geçirilen kütüphanede Bilgi ve Belge Yönetimi mezunu olmayan üniversite mezunu 1 kütüphane personeli ve 1 Türkçe kursu hizmeti sunan personel yer almaktadır. Kütüphane 350'ye yakın Türkçe ve Arapça kaynağı barındırmaktadır. Bunun yanı sıra 10 tane bilgisayar mevcuttur. Suriyeli öğrencilere ders çalışma, boş zamanlarını değerlendirme imkânı başta olmak üzere birçok hizmet sunulmaktadır. Çalışmada görüşme sağlanan kütüphane personelinin aktarımlarına göre kütüphane Türkçe ve Arapça kaynaklardan oluşan koleksiyonuyla Suriyeli öğrencilere Türkçe dil öğrenimini pekiştirmeye yardımcı olmaktadır. Kitaplar daha çok hikâye ve roman tarzında kaynaklardan oluşmakta olup Suriyeli öğrenciler tarafından çok fazla tercih edilmektedir. Kütüphane personelinin Türk olması öğrenciler tarafından Türkçe öğreniminde yardımcı olabilmekte kelimelerin doğru anlam ve telaffuzlarını öğrenmede fayda sağlamaktadır. Kütüphanenin sunduğu bilgisayar teknolojileri Suriyeli öğrencilerin araştırma ve ödevlerini kolaylıkla yapabilmelerine yardımcı olurken Türk Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinden derslerine katılabilme imkânına sahiptirler. Farklı dil ve kültüre sahip bireylerin ihtiyaç duyduğu bilgiye kendi başına ulaşabilmesi için gerekli yardımın sağlanması, Kütüphane kaynakları ve bilgi gereksinimi konusunda bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasında danışmanlık hizmetinin sağlandığı ifade edilmektedir. Kütüphanede sunulan Türkçe dil kursları ve bilişim teknolojileri kursu yetişkinler ve öğrenciler için faydalı olmaktadır. Kütüphaneye geçici koruma belgesi ile üye olabilme imkânı sağlanmakta üye kartına sahip olan kişiler kitap alabilme, bilgisayarlardan ücretsiz wi-fi erişim imkânına sahiptirler. Kütüphanede sunulan imkân ve hizmetlerden yararlanan öğrenci ve kişilerin topluma faydalı bireyler olması amaçlanmaktadır. Bilgi ve eğitim gereksiniminin karşılanmasının yanı sıra kültürel ve eğlenceli etkinlikler düzenlenmekte Türk kültür ve yaşam tarzını yansıtan çalışmalar yapılmaktadır. Sinema günleri, resim sergileri düzenlenerek psiko-sosyal alanda hizmet çalışmaları yürütülmektedir. Suriye'den Türkiye'ye gelen üniversite çağındaki öğrenciler için hazırlanan Yüksek Öğretime Geçiş (YÖS) sınavına ilişkin danışmanlık-rehberlik hizmeti gerçekleştirilmektedir (Merve Korkmaz, Kişisel Görüşme, Haziran 2021).

Amaç

Bu çalışmada Türkiye' de bulunan Suriyeli mültecilerin göç hareketliliği ve göç sonucu oluşan durum değerlendirmesinin yapılarak, entegrasyon sürecinde kütüphanelerin rolü ve öneminin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Mültecilerin topluma kazandırmadaki bilgi hizmetlerinin önem ve katkısını, alanda yapılan ulusal/ uluslararası çalışmalar ışığında derleyerek sunmak ve çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda Türkiye'nin bu konudaki geleceğine öneriler geliştirmek amaçlanmıştır.

Yöntem

Konu ile ilgili olarak ortaya konmuş eserler üzerinden akademik literatür incelemesi gerçekleştirilmiştir. Yapılan incelemede Palo (2014) tarafından Türkiye’den Almanya’ya göç ve Türkiye Göçmenlerinin Almanya’daki Halk Kütüphanelerini Kullanma Durumu başlıklı yüksek lisans tezindeki anket sorularından çalışmanın görüşme formu sorularını hazırlama aşamasında faydalanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler betimsel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemine göre değerlendirilmiştir. Daha sonra nitel araştırma yönetiminden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme 09.06.2021-10.06.2021 tarihleri arasında Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi kütüphanesinde 17 Suriyeli katılımcıyla gerçekleştirilen yüz yüze görüşme sonrasında elde edilen veriler ışığında hazırlanmıştır. Örneklem olarak seçilen grup öğrenim hayatına devam eden lise ve ortaokul öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu çalışmanın esas amacı Elbeyli Geçici Barınma Merkezinde yaşayan Suriyelilerin topluma uyumlarını sağlamak için kütüphanede yürütülen faaliyetleri ve Suriyelilerin bu konuda kütüphaneden yararlanma durumunu tespit etmektir. Görüşme öncesinde yetkili mercilerden gerekli izinler alınmıştır. Veri toplama sürecinde dil olarak Türkçe kullanılmış olup gerekli aşamalarda tercüman desteği alınmıştır. Görüşme başlangıcında ilk olarak araştırmacı tanıtılarak ve araştırmının konusuna ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Katılımcılara her soru açıklayıcı bir şekilde yöneltilmiştir. Zaman ve veri kaybının önlenmesi adına ses kaydı cihazı kullanılarak gereken durumlarda notlar alınmıştır. Görüşme sırasında kayıt cihazı kullanımı için katılımcıların izinleri alınmıştır.

Evren

Çalışmanın evreni yaklaşık 8 bin kişinin yaşadığı Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezinde faaliyet gösteren Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesinden yararlanan yaklaşık 300 kullanıcıdır. Evrenden seçilen örneklem sayısı basit rastgele örneklem yöntemi ile elde edilmiştir.

Bulgular

Çalışmada örneklem olarak seçilen Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesindeki kullanıcılar ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Mülakat formunda yer alan ilgili sorular gruplandırılıp farklı başlıklar halinde sunularak elde edilen veriler analiz edilmiştir. Çalışmada kolaylık sağlaması için Suriyeli kullanıcılar ile yapılan görüşmelerin kodlaması her birey için K1, K2...K17 şeklinde yapılmıştır.

Kütüphaneden Memnuniyet Durumu

Kütüphanenin Suriyelilerde bıraktığı etki ve bilgi hizmetlerine yönelik tutumlarını değerlendirmek amacıyla elde edilen veriler bu bölümde analiz edilmiştir.

Gereksinim duyduğunuz her türlü kaynağa kütüphane aracılığıyla erişim sağlayabiliyor musunuz? (Palo, 2014) sorusuna katılımcıların tamamı *EVET* cevabı vererek ihtiyaç duyulan bilgi ve kaynağa kütüphane aracılığıyla kolaylıkla erişebileceği bilincinde olduklarını göstermişlerdir. Bu bağlamda bazı katılımcıların yanıtları şu şekildedir:

“Kütüphane sayesinde merak ettiğim Türk kültürü, yemekleri ve Türkler hakkında her şeyi bilgisayarlar ve buradaki kitaplar sayesinde öğreniyorum” (K6). “Merak ettiğimiz bir

konuda kitapları inceleyerek bilgi sahibi oluyoruz kitapları okuyarak içindeki bilgileri öğreniyoruz” (K8). “Okulda en çok coğrafya ve tarih dersinde zorlanıyorum ama anlamadığım konuları ve ödevleri kütüphaneye gelip araştırıp okuyup öğreniyorum” (K12). Türkçe ödevlerimi kütüphanedeki Türkçe kitaplar ve sözlük sayesinde kolaylıkla yapıyorum ve kütüphane sayesinde Türkçe dersinde çok başarılı oldum” (K16).

Kütüphane Personeli ile İletişim ve Memnuniyet Durumu

Bu bölümde personel memnuniyeti ve Türkçe dil bilmeyen personel durumunu ölçmek üzere elde edilen veriler analiz edilmiştir. *Kütüphane personeli ile iletişim kurarken sıkıntı yaşadığınız bir durum var mı?* (Palo, 2014) sorusuna Suriyeli katılımcıların (K3/10/12) üçü Türkçeyi iyi derecede bilmediği için kütüphane personeli ile iletişim konusunda zorlandıklarını ve dolayısıyla kütüphanede Arapça bilen bir kütüphane personeli olması gerektiğini söylemiştir:

“Kütüphane personelinden daha fazla yardım alabilmek için birbirimizi daha iyi anlamalıyız ama çoğu zaman ne demek istediğimi tam olarak anlatamıyorum bu konuda eksiklik olduğunu düşünüyorum” (K10). “Yeteri kadar Türkçe konuşamıyorum bu nedenle kütüphanede aradığım bir kitabın nerde olduğunu sormak konusunda bile zorluk yaşıyorum ama kütüphanede Arapça konuşan biri olsa kendimi çok rahat ifade edebilirim” (K12).

Diğer katılımcıların tamamı ise sorulan soruya “Hayır” şeklinde yanıt vermişlerdir.

Katılımcılara yöneltilen kütüphane personeli memnuniyet durumuna ilişkin *Kütüphane personelinin Arapça bilen biri olmasını tercih eder miydiniz? Neden?* sorusuna verilen cevaplara göre dört başlık ortaya çıkmaktadır. Katılımcılardan alınan yanıtların içerisinden (K1/K3/K10/K12) kütüphane personelinin Arap olmasını tercih etmişlerdir. Aşağıda bu konuyla ilgili olarak bir katılımcının soruya verdiği yanıt sunulmaktadır.

“Kütüphane personelinden memnunum fakat yeteri kadar Türkçe konuşamadığımdan personel ile iletişim kuramıyorum ve ihtiyacım olan bir bilgiyi nasıl bulacağımı soramıyorum ama kütüphane içerisinde bir Arap personelin olması daha kolay iletişim kurmamı sağlayıp aradığım bilgiyi nasıl bulacağımı bana gösterebilir” (K1).

Dokuz katılımcı ise (K4/K6/K7/K8/K15/K16/K17), personelin Türk olmasının Türkçe dil öğrenimine katkısı olduğunu ve bu yüzden Türk personel tercih ettiklerini ifade etmişlerdir:

“Kütüphane personelinin Türk olması hem konuşma pratiği yapabilmemiz açısından hem de bilmediğimiz kelimelerin öğrenilmesinde yardımcı olmaktadır” (K6).

Katılımcıların beşi (K2/K9/K13/K14/K16) Türk kültürü hakkında merak edilenlerin öğrenilmesinde yardımcı olduğu sebebiyle personelin Türk olmasını tercih ettiklerini belirtmiştir. Bu konuda bir katılımcının yanıtı şu şekilde olmuştur:

“Personelin Türk olması bizim için çok büyük avantaj hem Türkçemiz gelişiyor hem de Türkler hakkında merak ettiklerimi sorabiliyorum” (K9).

Katılımcıların ikisinin verdiği yanıtlar değerlendirildiğinde (K5/K11), derslerinde anlamadıkları konularda kütüphane personelinden yardım alarak derslerinde başarılı olduklarını bu sebeple Türk personeli tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bu bulguya yönelik olarak bir katılımcının yanıtı aşağıdaki gibidir:

“Ödevlerimin hepsini kütüphanede yapıyorum çünkü zorlandığım yerleri personele sorabiliyorum ve bana çok yardımcı oluyor” (K11).

Kütüphanelerden Genel Memnuniyet ve Ulaşım Durumu

Suriyelilere kütüphaneye ulaşım durumu ve kütüphaneden memnuniyet durumunu ölçmek için sorulara alınan yanıtlar bu kısımda değerlendirilmektedir *Kütüphaneden genel olarak hangi konuda memnunsunuz?* sorusuna alınan cevaplar dört başlık altında incelenmektedir.

Katılımcıların 9’u (K1/K2/K4/K6/K7/K8/K11/K13/K15) en çok Türkçe dilini öğrenme konusunda memnun olduklarını dile getirmişlerdir. Bu bulguya yönelik olarak iki katılımcının değerlendirmeleri şu şekildedir:

“Türkiye’de kalıcı olarak yaşamak istiyorum ve bunun için Türkçe dilimi geliştirmem gerek bu sebeple kütüphaneye gelip Türkçe dil kursuna katılıyorum bu nedenle kütüphaneden çok memnunum” (K2). *“Kütüphaneden her anlamda çok memnunum hem Türkçe öğreniyorum hem kitap alıp okuyabiliyorum bu sayede Türkçemi geliştiriyorum” (K8).*

Katılımcıların dördünün (K3/K9/K10/K16) verdiği yanıtlar kütüphaneden bilgi ihtiyacının karşılanması ve kitap ödünç alabilme imkânına sahip olabilme açısından memnun olduklarını göstermiştir. Bu çerçevede bir katılımcının konuya yönelik değerlendirmesi şu şekilde olmuştur:

“İhtiyaç duyduğum her kitabı kütüphane sayesinde kolaylıkla bulabiliyorum ayrıca okuma kitapları ile Türkçem geliyor” (K16).

Katılımcıların üçü (K5/K12/K14) kütüphaneden bilgisayar kullanabilme imkânına sahip olmaları konusunda memnundur. Bir katılımcının bu konudaki değerlendirmesi şu şekildedir:

“Okulda verilen tüm araştırma ödevlerini kütüphanedeki bilgisayarlar sayesinde yapabiliyorum çünkü evimde bilgisayarım olmadığından kütüphaneyi kullanmak zorundayım” (K12).

Üç katılımcı da (K4/K7/K17) kütüphaneden ders çalışma ortamı imkânına sahip olması açısından memnun olduklarını dile getirmişlerdir. Konuya yönelik bir katılımcı görüşünü aşağıdaki gibi ifade etmiştir.

“Evde küçük kardeşlerim olduğundan rahat ders çalışmıyorum bu yüzden Okuldan çıkınca hemen kütüphaneye geliyorum çünkü burada ders çalışma masaları ve sessiz bir sınıf var bu sayede derslerimi anlayarak yapabiliyorum” (K4).

Katılımcıların ikisi (K10/15) kütüphaneden boş zamanlarını değerlendirebilme ve arkadaşlarıyla eğlenceli vakit geçirilebildikleri konusunda memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda bir katılımcı görüşünü şu şekilde açıklamıştır:

“Kütüphaneye yazın okullar tatil olduğu zaman her gün geliyorum çünkü kampta yapacağım başka bir aktivite yok buraya gelerek kitap okuyorum zamanımı değerlendiriyorum” (K10).

Kütüphaneye ulaşım durumuna ilişkin sorulara kullanıcıların tamamı (K1/K2/...K17) hiçbir sıkıntı yaşamadıklarını sık sık ve kolaylıkla kütüphaneye geldiklerini ifade etmiştir.

Anadilde Bilgi Kaynağı ve Araştırma Dili Tercihi Durumu

Kullanıcıların kütüphaneden edindiği kaynaklardaki dil tercihi kütüphane hizmet ve koleksiyon oluşturma açısından önemlidir. Bu amaçla *Kütüphane dermesinde anadilimize yönelik yeterli kaynak var mı?* (Palo, 2014) sorusuna katılımcıların üçü (K5/K9/K14) Arapça bilgi kaynağı yeterliliğine ilişkin az sayıda Arapça kitabın yer aldığı aldığını işaret etmiştir. Konuyla ilgili olarak bir katılımcı bu konuya aşağıdaki ifadelerle vurgu yapmıştır:

“Kütüphanede çok az Arapça kitap var sayısı biraz daha arttırılmalı (K5).

Diğer katılımcılara göre ise kütüphanede yeterli sayıda Arapça kaynak bulunmaktadır. Bu konuda bir katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

“Kütüphanede yeterli sayıda Arapça kitap var istediğim zaman alıp okuyorum” (K3).

Araştırma dili olarak Arapçanın tercih edilmesine ilişkin *“Kütüphanede kendi anadiliniz ile araştırma yaptığınız vakit hangi zorluklar ile karşılaşıyorsunuz?”* sorusuna verilen cevaplar üç başlık altında değerlendirilmiştir.

Katılımcıların yedisi (K1/K3/K8/K11/K13/K15/K17) bilgisayarlardan Türkçe araştırma yaptıklarını ve bazı zamanlarda dilden kaynaklı zorluklarla karşılaştıklarını dile getirmektedir. Bir katılımcı bu konuda karşılaştığı zorluğu aşağıdaki gibi belirtmiştir:

“Klavyenin Türkçe olması bilgisayarın Türkçe dil ayarlı olması yüzünden araştırma yapamıyorum” (K17).

Katılımcıların dördü ise (K2/K6/K7/K14) Türkçe dil kullanarak araştırma yaptıklarını ve bu yüzden zorlanmadıklarını ifade etmişlerdir:

“Araştırmaları Türkçe dil kullanarak yaptığım için bir zorluk yaşamıyorum” (K6).

“Bilgisayarlardan araştırma yaparken personelden yardım alıyorum çok zorlanmıyorum” (K14).

Altı katılımcı (K4/K5/K9/K10/K12/K16) bilgisayarlardan araştırma yapmadıkları için bu soruya yanıt vermemiştir.

Kütüphane Hizmetleri Kapsamında Aidiyet Duygusu ve Sorunları Dile Getirme Durumu

Bu bölümde sorulan sorulara alınan cevaplar kütüphanelerin entegrasyon sürecinde önemini ve katkısını ortaya koymaktadır. Kütüphane hizmetlerinin aidiyet duygusunu geliştirme durumuna ilişkin *“Kütüphanede bulunduğunuz vakit kendinizi yabancı hissediyor musunuz?”* (Palo, 2014) sorusuna katılımcıların hepsi *Hayır* yanıtı vermiştir. Bu bulguya ilişkin bir katılımcının yanıtı aşağıdadır:

“Kendimi kütüphaneye yabancı neden hissedeyim ki hepimiz Suriyeliyiz buradaki herkes arkadaşım” (K1).

Kullanıcıların karşılaştıkları bir sorunu dile getirme konusunda yaşadıkları bir zorluk olup olmadığına ilişkin *“Kütüphanede karşılaştığınız bir sorunu dile getirme konusunda sıkıntı yaşıyor musunuz?”* (Palo, 2014) sorusuna ise katılımcıların tamamı (K1/K2.../K17) hiç sıkıntı veya çekingenlik yaşamadıkları kütüphane personeli ile kolaylıkla iletişime geçip sorunları çözüme kavuşturduklarını ifade etmiştir. Katılımcı ifadelerini aşağıdaki gibi örneklemek mümkündür:

“Kütüphane personeli çok iyi biri onunla istediğim konuda iletişim kurabiliyorum” (K6).

“Karşılaştığım bir sorun bugüne kadar olmadı ama bunu söylemekte hiç yabancılik çekmem” (K9).

Kütüphanenin Psikolojik, Kültürel ve Eğitim Hayatına Katkı Durumu

Bu bölüm görüşme formunda sorulan 12, 13, 14 numaralı sorulardan elde edilen verilere göre hazırlanmıştır. Görüşmede sorulan “Kütüphanenin eğitim ve kültürel açıdan gelişimimize katkı sağladığını düşünüyor musunuz?” (Palo, 2014) sorusuna verilen cevaplar dört başlık altında değerlendirilmiştir. Buna göre ilk olarak kütüphanenin Türkçe dil kursu ve ders kitapları ile eğitimlerine yardımcı olduğunu ifade eden 8 katılımcı (K1/K3/K4/K5/K8/K9/K11/K14) yer almaktadır. Bu durumu örnekleyen ifadeler aşağıda sunulmaktadır:

“Kütüphane en başta Türkçe öğrenmeye yardımcı oldu daha sonra coğrafya ders kitapları sayesinde anlamadığım yerlere çalışabiliyorum” (K1). “Kütüphanede olan Türkçe okuma kitapları sayesinde Türkçe derslerinde hiç zorlanmıyorum ayrıca ders kitapları ile kolayca ödevlerimi yapıyorum” (K3).

Katılımcıların beşi (K2/K6/K7/K13/K15) kütüphanede bulunan bilgisayar teknolojisinin eğitimlerine katkı sağladığını ifade etmiştir. Konuyla ilgili olarak bir katılımcı görüşmeler sırasında şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Okulda verilen araştırma ödevlerini evde internet ve tabletim olmadığı için kütüphanede yapabiliyorum eğer kütüphane olmasaydı ödevlerimi yapamazdım” (K2), “Evde bilgisayarım, tabletim olmadığı için bütün ödevlerimi kütüphanede bilgisayarlardan yardım alarak yapıyorum” (K15).

Katılımcıların dördüne göre (K10/K12/K16/K17) ders çalışma ortamı sunması açısından kütüphanenin eğitim hayatına katkı sağlamaktadır. Bir katılımcının konuya ilişkin sözleri aşağıdaki gibidir:

“Evde 9 kişiyiz ve evimiz çok küçük ödevlerimi evde yapamadığım için kütüphaneye gelip ders çalışabiliyorum” (K16)

Katılımcıların 11'ine göre (K1/K2/K4/K5/K8/K9/K10/K11/K12/K14/K17) Türkçe dil kursu ve Türkçe okuma kitaplarının kültürel gelişimine katkı sağlamaktadır. Bununla ilgili değerlendirmeler aşağıda sunulmaktadır: *“Kütüphanedeki Arapça ve Türkçe kaynaklar hem Türkçe öğrenmemi sağlıyor hem de kendi dilimi unutmuyorum” (K5), “Suriye hakkında merak ettiklerimi kütüphanedeki kitaplardan öğrenebiliyorum” (K14), “Türkçe kaynaklar ve personel sayesinde Türk kültürünü öğrenebiliyorum” (K17).*

“Kütüphanenin size psikolojik anlamda destek olduğunu düşünüyor musunuz?” ve “Kütüphanenin Suriye’de yaşadığınız sıkıntıları atlatmanızda yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?” sorularına verilen yanıtlar üç başlık altında incelenmiştir.

Katılımcıların 10'u (K2/K4/K5/K7/K10/K11/K12/K14/K16/K17) kitaplar sayesinde psikolojik anlamda kendilerine kütüphanelerin destek olduğunu belirtmiştir. Durumu örnekleyen ifadeler aşağıdadır:

“Savaşta babamı ve abimi kaybettim hiçbir şey onları geri getiremez benim psikolojim nasıl düzelebilir ki ama yine de hayat devam ediyor. Üzüldüğüm ya da kendimi yalnız hissettiğim zamanlarda kütüphaneye gelip aldığım kitaplar bana destek olmakta ve üzüntümü biraz olsa da unutturmaktadır” (K16), “Kütüphanedeki kitaplar sayesinde Suriye’de yaşadığım kötü günleri unutuyorum” (K17).

Katılımcıların dördüne göre (K3/K8/K9/K13) kütüphanede arkadaşlarıyla eğlenceli vakit geçirdikleri için kütüphane onlara psikolojik anlamda katkı sağlamaktadır. Konuya ilişkin bir değerlendirme şu şekildedir:

“Kampta yapacak bir şey yok ama kütüphane sayesinde arkadaşlarımla burada satranç oynadığım zamanlar mutlu oluyorum” (K8).

Katılımcıların üçüne göre de (K1/K6/K15) soruya bilgisayar teknolojisi sayesinde kütüphane psikolojik anlamda destek sağlamaktadır. Konuya yönelik bir katılımcının görüşü aşağıdaki gibidir:

“Kütüphaneye gelip bilgisayardan müzik dinliyorum böylece kütüphanenin bana destek olduğunu düşünüyorum” (K1).

Kütüphanenin Türk Eğitim Sistemini Destekleme Durumu

Kütüphaneler aynı zamanda barındırdığı kaynaklar ile kullanıcıların okul derslerine de yardımcı olmaktadır. Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesi için de bu durum söz konusudur.

Katılımcıların 12’si (K1/K2/K3/K5/K7/K9/K11/K13/K14/K15/K16/K17) Türkçe dil öğrenimini geliştirici kaynakların ve Türkçe dil kursunun katkı sağladığını ifade etmiştir. Durumu örnekleyen değerlendirmeler şöyledir:

“Kütüphanede birçok Türkçe okuma kitapları var bu sayede kitapları okuyarak Türkçe öğreniyorum ve derslerime çok fayda sağlıyor” (K3), “Türkçe kitaplar sayesinde yeni kelimeler öğrendim bu sayede Türkçe derslerimde zorlanmıyorum” (K11).

Katılımcıların beşi (K4/K6/K8/K10/K12) kütüphane dermesinde yer alan ders kitaplarının okul eğitimlerine katkı sağladığını şu sözlerle açıklamıştır: *“Babam çalışmıyor bu yüzden bana ve kardeşlerime ders kitapları alacak parası olmadığından bende kütüphanedeki matematik kitapları sayesinde derslerime çalışabiliyorum” (K4).*

Kütüphanenin Uyumlaştırma Çalışmalarındaki Durumu

Kütüphaneler çok kültürlü toplumlarda yerel toplum ve mülteciler arasında bağlantı sağlayan köprü vazifesi görmektedir. Sunduğu bilgi hizmeti ve çok kültürlülüğü yansıtıcı çalışmalar ile kütüphanelerin toplumda entegrasyona yönelik rolü tartışılmazdır Konuya yönelik katılımcı değerlendirmeleri ve deneyimleri şu şekilde özetlenebilir:

“Kütüphanede Türklere yönelik belirli gün ve haftalar, gösteriler düzenliyoruz, bayramları kutluyoruz bu şekilde kendimizi buraya aitmiş gibi hissetmemize neden oluyor. Fakat burada hiç Türk öğrenci yok eğer olsaydı iyi olurdu onlarla arkadaşlık kurabilme imkânımız olurdu” (K11), “Türkçe kitaplar ve Türkçe dil kursu sayesinde hem Türkçem geliyor hem de Türk kültürünü öğrenebiliyorum bu sayede Türk toplumuna kolayca uyum sağlayabileceğimi düşünüyorum”.

Kütüphaneyi Kullanma Nedeni Durumu

Katılımcıların 9’ u (K1/K2/K6/K7/K8/K10/K11/K13/K17) kütüphaneye Türkçe dil kursu için gelmektedir. Konuyla ilgili iki katılımcının değerlendirmeleri şöyledir:

“Kampta yaşarken Türkçe dil konusunda sıkıntı yaşamıyoruz çünkü burada herkes Arap ama yakında Kilis’e taşınacağız bu yüzden insanlar ile iletişim kurabilmek için Türkçe öğrenmeliyim kütüphaneye ise bu sebeple geliyorum” (K1). “Seneye üniversiteye gideceğim bu sebeple okulda zorlanmamak için Türkçe dil kursuna geliyorum” (K10).

Bulgularda dört katılımcının (K3/K9/K15/K16) kitap ödünç almak için kütüphaneye geldiği anlaşılmaktadır. Konuya ilişkin bir katılımcının değerlendirmesi şu şekildedir:

“Kütüphanede yer alan Türkçe kitaplar sayesinde artık Türkçe konuşabiliyorum her gün bir kitap ödünç alıp diğer gün yenisini almak için geliyorum” (K16).

Katılımcıların beşinin (K3/K7/K12/K14/K17) bilgisayarlardan araştırma yapmak veya ders çalışmak için kütüphaneyi kullandığı anlaşılmıştır. Durumu örnekleyen bir değerlendirme şöyledir:

“Kütüphaneye bilgisayarlardan derslerimi ve araştırma ödevlerimi yapmak, müzik dinlemek için geliyorum” (K7).

Katılımcıların ikisi ise (K4/K15) ise kütüphaneye boş zamanlarını değerlendirmek için geldiklerini ifade etmiştir. Bu konudaki bir değerlendirme de aşağıda sunulmaktadır:

“Kampta arkadaşlarım ile oyun oynayacağım bir yer olmadığı için kütüphaneye geliyoruz burada satranç ve bilgisayarlardan oyun oynayabiliyoruz” (K4).

Sonuç ve Öneriler

Suriye’de 2011 yılında patlak veren karışıklık ve iç savaşın halen son bulmaması ve ne zaman son bulacağı konusunun belirsizliğini koruması, Suriyelilerin Türkiye’deki zorunlu ikametlerinin daha uzun yıllar süreceği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Uzun süreli bu yaşantı toplumda yerel halk ve Suriyeli mülteciler arasında çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Son zamanlarda artan göç hadisesi farklı kültürden insanların bir arada yaşamasını zorunlu kılmaktadır. Aynı toplumda farklı dil, kültür ve etnik kökenden insanların beraber yaşaması huzursuzluk, uyumsuzluk ve görüş çatışmalarının yaşanmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Sorunların yaşanmasında başta kültürel çatışmadan kaynaklı uyum sorunu ve iletişim kuramamanın getirdiği problemler yer almaktadır. Göç alan her ülkede bu sebeplerden kaynaklı sorunlar görülmektedir (Tunç, 2015, s.35). Göç alan ülkeler toplumda huzursuzluk, uyum sorunu ve kargaşanın yaşanmaması adına çözümler üretmeli, sürdürülebilir ve uygulanabilir politikalar geliştirmelidir. Devletin tüm kurum ve kuruluşlarından bu süreçte mültecilerin yeni topluma hazırlanmasında yardımcı olması beklenmektedir. Bu kurumların en önemlilerinden biri olan kütüphaneler mültecilerin yeni topluma uyum sağlaması, bilgi, kültür, fikir ve sanat ihtiyaçlarının karşılanması anlamında önemli merkezlerdir.

Türkiye dünya üzerinde en fazla Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan ülkedir. Sayıları 3,5 milyonu aşan Suriyelilerin büyük bir kısmı kamp dışında yaşamaktadır. Bu durum Türkiye’de toplumsal uyum sorunlarının yaşanmasına yol açmakta olup göçmenlerin Türkiye’ye uyum sağlaması adına politikalar ve çalışmaların yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Böylelikle mültecilerin sosyal yaşama entegrasyonu sürecinde kütüphanelere önemli ölçüde görev ve sorumluluk düşmektedir. Mültecilerin yoğun olarak ikamet ettiği

bölgelerde kütüphane hizmetleri mültecilere yönelik geliştirilmeli, mevcut koleksiyonlar yenilenmeli, personelin iletişim kurma becerileri, yetkinlikleri gözden geçirilmelidir.

Böylece kütüphanelerde mültecilerin okul eğitimini destekleyici çalışmalar sağlanarak okuma becerisi ve Türkçe dil öğreniminin geliştirilmesi sağlanacaktır. Kütüphanelerde mülteciler ve yerel halk arasında kaynaştırma etkinlikleri gerçekleştirilerek kültürel iletişimin oluşması sağlanacaktır. Bu bağlamda toplumda huzursuzluk, uyumsuzluk ve çatışma yaşanmasının önüne geçilecektir.

Kütüphanelerde mültecilerin göç edilen topluma uyumunun, kültürel iletişimin sağlanmasına yönelik çalışmaların yapılabilmesi için mevzuata dayalı bir politikanın, çalışmanın yapılması gerekmektedir. Oluşturulan politikada çok kültürlülüğe yönelik geliştirilen amaç, hizmetler, hedefler, kullanıcı tipi, bina yapısı, bütçe faktörü, personelin niteliklerine ilişkin unsurlar tanımlanmalıdır. Türkiye’de çok kültürlü bölgelerdeki kütüphanelerin kültürel ve dilsel çeşitliliği barındıran hizmetler sunmasında sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimlerin de iş birliği ve desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda mülteciler için geliştirilen çok kültürlü bölgelerdeki kütüphanelerde geliştirilmesi gereken hizmetlerin neler olması gerektiği aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir:

- ✓ Türkiye’deki göçmenlerin yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek vb. bilgiler kayıt altına alınmalıdır.
- ✓ Okul çağındaki Suriyeli öğrencilerin eğitim durumları takip edilmelidir.
- ✓ Kütüphanelerde kendi dillerine yönelik koleksiyonlar oluşturularak temel bilgi arama davranışı gibi danışma hizmeti sunulmalıdır.
- ✓ Mültecilere yönelik psikolojik destek sağlanmalı, rehberlik ve danışma hizmeti verilmeli özellikle savaş yüzünden davranış bozukluğu yaşayan çocuklara yönelik destekleyici hizmetler sunulmalıdır.
- ✓ Ülkemizdeki mülteciler genellikle Arap ülkelerinden gelmektedir. Bu nedenle kütüphane koleksiyonları Arapça ve Türkçe kaynaklardan oluşmalı o dildeki yayınlara önem verilmelidir.
- ✓ Kütüphanelerde şehrin tanıtımı ve kültürün tanınması adına rehberlik hizmeti sunulmalı ve Türk kültürü pekiştirilmelidir.
- ✓ Kütüphanelerde mültecilere yönelik sergiler, sinema günleri, şiir ve müzik dinletisi gibi etkinlikler yapılmalıdır.
- ✓ Çocuklar ve gençler için farklı kültürdeki yaşlıları ile tanışma ve kaynaşma programları düzenlenmelidir.
- ✓ Akademik anlamda kültürel çeşitliliğin sağlanması çok-kültürlü toplumda yaşanan sorunların çözümüne ilişkin konularda araştırmalar ve saha çalışmaları yapılmalıdır.
- ✓ Kütüphanelerde Suriyeli kullanıcılar için yaş gruplarına yönelik sosyal etkinlikler düzenlenmelidir.
- ✓ Kamu kurum ve kuruluşları uluslararası örgütler ve sivil toplum dernekleri ile mültecilere yönelik hizmetlerin işlevleri ve hayata geçirilmesi sürecinde ortak iş birliği yapılmalıdır.

Kaynakça

- Acer, Y., Kaya, K. ve Gümüş, M. (2011). Türkiye için yeni bir iltica stratejisi üzerine gözlemler, Çelebi, Ö., Özçürümez, S. ve Türkan, Ş. (der.), *İltica, uluslararası göç ve vatansızlık: Kuram, gözlem ve politika* (s.49-76). Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (BMMYK).
- Akkoyunlu, K., ve Ertan, B. (2017). Türkiye'nin göç politikası. *İktisat ve Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar*, 1(2), 7-39.
- Bayter, M. (2018). Çok kültürlü yaşamda kütüphane kurumunun yeri. *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Göç Özel Sayısı, 48-60.
- Castles, S., Korac, M., Vasta, E. ve Vertovec, S. (2002). *Integration: Mapping the Field*. Report 29/03.Home Office.
- Castles, S. (2000). International migration at the beginning of the twenty-first century: global trends and issues, *International Social Science Journal*, 52(165), 269-281.
- Coleman, N. (2003). Non-refoulement revised renewed review of the status of the principle of nonrefoulement as customary international law, *European Journal of Migration and Law*, (5).
- Çelik, A. ve Küçük, M. E. (2015). *Kültürlerarası diyalog ve halk kütüphaneleri*. http://bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/16-%C3%87elik_K%C3%BC%C3%A7%C3%BCk-62-68.pdf
- Demir, G. (2016). Halk kütüphanesi hizmetlerinde çok-kültürlülük ve gelişmiş uygulama örnekleri. *Eğitim Bilim Toplum*, 14(54), 106-133.
- Deniz, O. (2009). Mülteci hareketleri açısından Van kentinin durumu ve kentteki mültecilerin demografik profili. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 22.
- Erbaş, H., ve Türker, Ö. A. (2019). Göç araştırmaları alanında kavramsal sorunlar ve etik/politik sorumluluk. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 59(2), 883-911.
- Erkul, M.Ş. (2012). Viladimir Putin dönemi Rus dış politikası ve Türkiye. Uludağ Üniversitesi https://www.academia.edu/5471991/T%C3%BCrkiyenin_jeopolitik_konumu_ve_stratejik_%C3%B6nemi
- European Union. (2014). *Report on the role of public arts and cultural institutions in the promotion of cultural diversity and intercultural dialogue*. European Union. http://www.Ec.europa.eu/culture/library/reports/201405-omc-diversitydialogue_en.pdf
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2021). <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- HKH IFLA/UNESCO Gelişim Kılavuzu, (2001). <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~byilmaz/byilmaz/iflaunescobildiri.pdf>
- IFLA. (2009). Çok kültürlü topluluklar: Kütüphane hizmetleri kılavuzu. G. Demir (çev.). <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/library-services-to-multiculturalpopulations/publications/multicultural-communities-tr.pdf>
- IOM Uluslararası Göç Örgütü (2009). *Göç terimleri sözlüğü*. (Türkçe baskı ed. Bülent Çiçekli), İsviçre.
- İçduygu, A. ve Şimşek, D. (2016) "Syrian refugees in Turkey: Towards integration policies", *Turkish Policy Quarterly* 15(3), 59-69.
- İskân Kanunu. (2006). T.C. Resmî Gazete, 26301, 26 Ekim 2006. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/09/20060926-1.htm>
- Jacobson, L. (2006). A path forward: How Libraries support refugee children. *School Library Journal*. November.
- Kaya, İ., Eren, E. Y. (2015), *Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri*, Seta Yayınları.

- Kleijnen, E., Huysmans, F. ve Elbers, E. (2015). The role of school libraries in reducing learning disadvantages in migrant children: a literature review. *SAGE Open*, April-June, 1-16.
- Mercado, M. I. (1997). Multicultural realities in the information age: questions of relevance for public library resource allocation and adequacy. *Bottom Line: Managing Library Finances*.10 (3), 119-122.
- Oytun, O. ve Gündoğar, S. S. (2015). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri raporu*, ORSAM-TESEV Rapor No: 195.
- Özenç Uçak, N. Ö. (2004). Değişen bilgi ortamının danışma hizmetine etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 18(4), 407-417.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, kentlileşme ve kentsel değişim*, Ekin Kitabevi.
- Palo, G. (2014). Türkiye'den Almanya'ya göç ve Türkiye göçmenlerinin Almanya'daki halk kütüphanelerini kullanma durumu. (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi
- Palo, G. (2020). *Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların bilgi gereksinimleri ve çok kültürlü kütüphane hizmetleri*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Sümbül, S. (2017). Göçmenlerin toplumla entegrasyonunda kütüphanelerin rolü. *Bilgi ve Belge Araştırmaları*, 8, 42-58.
- Sümbül, S. ve Aydın, S. (2017). *Kütüphane kullanımı ve bilgiye erişim rehberi*. İstanbul: Beykoz Belediyesi.
- Şimşek, D. (2018). Mülteci entegrasyonu, göç politikaları ve sosyal sınıf: Türkiye'deki Suriyeli mülteciler örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(40/2), 367-392.
- T.C. İçişleri Bakanlığı (2021). Göç Tarihi. Göç İdaresi Başkanlığı http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380
- Taştan, C. ve Çelik, Z. (2017). *Türkiye'de Suriyeli çocukların eğitimi: Güçlükler ve öneriler*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- TDK Sözlük. (2021). <https://sozluk.gov.tr/>
- Tepeçiklioğlu, A. O. ve Tepeçiklioğlu, E. E. (2015). Teoriden pratiğe: Suriye krizi ve uluslararası toplum, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 70 (1), 163-193
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.
- UNHCR (The UN Refugee Agency). (2009). *Mülteci kimdir?*
<http://www.unhcr.org/turkey/home.php?page=29>
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2013). T.C. Resmî Gazete, 28615.
- Yavuzdemir, M. ve İçöz, A. (2018). Toplumsal uyumna dair bir yönetim modeli: Kilis Çocuk Kütüphanesi örneği. A. Kakırman Yıldız ve L. Özdemir (Yay. Haz.). *1. Uluslararası Çocuk Kütüphaneleri Sempozyumu Bildiriler ve Posterler 14-17 Kasım 2018, Nevşehir/ Türkiye* içinde (ss.353-362). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Yılmaz, B. (2000). Çok kültürlü toplumlarda etnik azınlık çocuklarının okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları. *Türk Kütüphaneciliği*, 14 (4), 451-465
- Yılmaz, B. ve Ekici, S. (2011). Çocuk kütüphanesi hizmetleri için ilkeler. *Türk Kütüphaneciliği* 25(4), 545-552.